PARTİ VE İDEOLOJİ

Editör: Yaşar Pınar ÖZMEN

Yazarlar:
Sertan AKBABA
Hazal Ilgın BAHÇECİ BAŞARMAK
Pelin Sultan KARA
Canan KIŞLALIOĞLU
Metin ÖZKAN
Yaşar Pınar ÖZMEN
Ruziye TALİ
Muhammed Alpaslan TANDIRCI
Ceren UYSAL OĞUZ
Cihan UZUNÇAYIR
Furkan YAMAN
Yavuz YILDIRIM
Fatih YILDIZ

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayınlayıcısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Parti ve İdeoloji

Editör: Yaşar Pınar Özmen
Kapak: Adem ÖCAL
Sayfa Düzeni: Buse Dilara Dirim
©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.
2022 Aralık, Ankara
ISBN No: 978-625-7424-74-5
Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik
Yayıncı Sertifika No: 14016
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0(312) 419 97 81 pbx
Faks: 0(312) 419 16 11
Baskı:
Repro Bir Matbaacılık Kağ. Rekl. Tasarım Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 47381
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1514. Cad.
No: 23-25 Yenimahalle/ANKARA
Dağıtım:
Siyasal Kitabevi
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay/Ankara
Tel: 0(312) 419 97 81 pbx
Faks: 0(312) 419 16 11
e-posta: info@siyasalkitap.com
http://www.siyasalkitap.com

PARTİ VE İDEOLOJİ

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR **9**
KISALTMALAR **11**
PARTİ VE İDEOLOJİ: BİR GİRİZGÂH **15**

BİRİNCİ BÖLÜM
SOSYALİZM VE KÜBA KOMÜNİST PARTİSİ **19**
YAŞAR PINAR ÖZMEN
Giriş **19**
1. Sosyalizmin Tarihçesi **20**
1.1. Ütopik Sosyalistlerden Marksist-Leninist Pratiğe 20
1.2. Batı Marksizmi 27
2. Avrupa'da Sosyalist Devrimci Partiler **29**
3. Reel Sosyalizm ve Komünist Partiler **35**
4. Küba'da Sosyalizm ve Küba Komünist Partisi **38**
Sonuç **44**

İKİNCİ BÖLÜM
SOSYAL DEMOKRASİ VE ALMANYA SOSYAL DEMOKRAT PARTİSİ **49**
SERTAN AKBABA, YAŞAR PINAR ÖZMEN
Giriş **49**
1. Demokratik Sosyalizmden Sosyal Demokrasiye **50**
2. Almanya Sosyal Demokrat Partisi **55**
2.1. Gotha Birleşimi (1875) 56
2.2. Erfurt Programı (1891) 58
2.3. Büyük Kırılma 60
2.4. Yasaklı Yıllar 62
2.5. Bad Godesberg Reformu 63
2.6. 1980'lerden Sonra Gelişmeler 65
Sonuç **66**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TEORİDEN PRATİĞE LİBERALİZM: BİRLEŞİK KRALLIK SİYASÎ GELENEĞİNDE *LİBERAL DEMOKRATLAR* **69**
METİN ÖZKAN
Giriş **69**
1. Liberal Düşüncenin Tarihsel Kökenleri: Buhranlara Cevap Veren "İdeoloji" **70**
2. Liberalizmin Öncülleri ve Tanımlayıcı Öğeleri: Paradigmatik "Teori" **78**
3. Liberal Siyaset Örneği: Lib Dems "Parti" **87**
Sonuç **91**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MUHAFAZAKÂRLIK VE İNGİLİZ MUHAFAZAKÂR PARTİ 97
FATİH YILDIZ
Giriş 97
1. Muhafazakârlık 97
2. Muhafazakâr Parti'nin Felsefi Kökenleri 103
3. Muhafazakâr Parti'nin Tarihsel Kökenleri ve Süreci 108
Sonuç 112

BEŞİNCİ BÖLÜM
LATİN AMERİKA'DA SİYASİ PARTİLER 117
CEREN UYSAL OĞUZ, CANAN KIŞLALIOĞLU
Giriş 117
1. Geleneksel Partiler 118
2. Milliyetçi Popülist Partiler 119
3. Neo-Popülist Partiler 122
3.1. Venezuela ve Hugo Chávez 123
3.2. Bolivya ve Evo Morales 126
3.3. Ekvador ve Rafael Correa 127
3.4. Meksika ve Andrés Manuel López Obrador 127
4. Reform Partileri 128
5. Devrimci Partiler 130
Sonuç 132

ALTINCI BÖLÜM
AVRUPA'DA İKTİDARA YÜKSELEN POPÜLİST PARTİLER 135
YAVUZ YILDIRIM
Giriş 135
1. Teori ile Pratik Arasında Popülizm 136
2. Polonya ve Macaristan 143
3. Yunanistan ve İspanya 146
4. İtalya 149
Sonuç 153

YEDİNCİ BÖLÜM
AŞIRI SAĞ PARTİLERİN İDEOLOJİSİ 159
CİHAN UZUNÇAYIR
Giriş 159
1. Terminoloji Sorunu: Aşırı Sağı Tanımlamak 160
2. Radikal Sağ 161
3. Popülist 163
4. Aşırı Sağ 164
5. Savaş Sonrası Dönemde AS'nin Tarihsel Gelişimi 168
5.1. 1945-1955 Arası: Neofaşizm Dönemi 168
5.2. 1955-1980 Arası: Popülizmin Sahneye Çıkışı 170

5.3. 1980-2000 Arası: Yeni Büyük Dalga ve Değişim 172
5.4. 2000 Sonrası: AS'nin Anaakımlaşması 174
6. Aşırı Sağ Partilerin İdeolojik Bileşenleri 176
6.1. Milliyetçilik, Irk ve Ulus 177
6.2. Yerlicilik 178
6.3. Popülizm 183
6.4. Otoriteryenizm 187
Sonuç 190

SEKİZİNCİ BÖLÜM
YUNAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN SON NOKTASI: ALTIN ŞAFAK PARTİSİ 197
MUHAMMED ALPASLAN TANDIRCI
Giriş 197
1. Kavramsal Çerçeve 198
1.1. Milliyetçilik teorileri 199
2. Yunan Milliyetçiliğinin Sosyal ve Tarihsel Arka Planı ve Temel Meseleleri 201
2.1. Yunanlılık Meselesi 201
2.2. Antik Yunan, Yunan Aydınlanması, Milliyetçilik Akımı, Dinsel Boyut ... 203
2.3. Yunan Milliyetçiliğinin Meseleleri 206
2.3.1. İthal Krallar ve Megali İdea 206
2.3.2. Nazi İşgali, Cuntalar ve Tartışmalı Demokrasi 208
3. Siyasi Partiler, Aşırı Sağ ve Güncel Durum 209
3.1. Altın Şafak 210
3.2. Altın Şafak Davası 213
Sonuç 214

DOKUZUNCU BÖLÜM
FUNDAMENTALİZM VE İSRAİL'İN SHAS PARTİSİ 219
FURKAN YAMAN, YAŞAR PINAR ÖZMEN
Giriş 219
1. Fundamentalizmin Ayırt Edici Özellikleri 223
1.1. Fundamentalizmin Karakteristiği 224
1.2. Kimlik Siyaseti ve Fundamentalizm 225
1.3. Liberal Temsilî Demokrasi İçinde Fundamentalizm 227
1.4. Fundamentalist Partilerinin Stratejileri 230
2. Yahudi Fundamentalizmine Bir Örnek: *Shas Partisi* 231
Sonuç 234

ONUNCU BÖLÜM
YEŞİL SİYASET VE ALMAN YEŞİLLER PARTİSİ 237
DOÇ. DR. HAZAL ILGIN BAHÇECİ BAŞARMAK, ARŞ. GÖR. PELİN SULTAN KARA
Giriş 237
1. Ekolojik Düşünceden İdeolojiye 239
1.1. Ekolojik Düşüncenin Gelişimi 239
1.2. Ekolojik Düşüncenin Siyasallaşması ve Ekolojik Hareketler 240

1.3. Yeşil Siyaset Mi, Yeşil İdeoloji Mi? 242
1.4. Yeşil Siyasetin Ana Temaları 244
2. Alman Yeşiller Partisi (Die Grünen) 246
2.1.Tarihçe 246
2.2. Parti ve Seçmen Yapısı 249
Sonuç 252

ON BİRİNCİ BÖLÜM
FEMİNİST SİYASET: KADIN PARTİLERİ 255
RUZİYE TALİ
Giriş 255
1. Kadın Hareketi ve Siyasi Partiler 258
2. Kadın Partileri 262
2.1. Bulaşma Teorisi 266
Sonuç 268

TEŞEKKÜR

Son yüzyılın penceresinden ideolojilere ve ideolojilerin pratik aracısı siyasi partilere canlı örneklerle bakmaya çalıştık. Türkiye'de aslında farklı platformlarda sıkça gündeme gelen ve dağınık bir şekilde yer alan bu konuyu bir kitapta ele almak kitapta emeği geçen herkesi heyecanlandıran bir motivasyon kaynağı oldu. Çeşitli üniversitelerde görev yapan ve bu konu ile ilgili çalışmalarını sürdüren yazarlarımızın katkılarıyla hazırlanan bu kitabın akademik camiaya ve konuya ilgi duyan tüm okuyuculara yarar sağlayacağını umuyoruz. Kitabın oluşmasında emeği geçen yazarlara, yorum ve önerileriyle katkılarını esirgemeyen hocalarıma, meslektaşlarıma ve dostlarıma ve tüm yazarlar adına Siyasal Kitabevi'ne teşekkürü borç bilirim.

Kitabımızı meraklı okuyucularının beğenisine sunuyoruz. İyi okumalar dileriz.

Yaşar Pınar Özmen
1 Kasım 2022

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AD : Sosyal Demokrat Parti (Demokratik Eylem-Acción Democrática) (Venezuela)
AfD : Almanya için Alternatif (Alternative für Deutschland)
AKFD : Anayasayı Koruma Federal Dairesi (Almanya)
AMLO : Andrés Manuel López Obrador (Meksika Devlet Başkanı)
ANEL : Bağımsız Yunanlar (Yunanistan)
AP : Avrupa Parlamentosu
APRA : Amerikan Devrimci Halk İttifakı (Alianza Popular Revolucionaria Americana) (Peru)
AS : Aşırı Sağ
ASP : Aşırı Sağ Partiler
CDU : Almanya Hristiyan Demokrat Birliği (Christliche Demokratische Union Deutschlands)
CMEA : Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi (COMECON)
COPEI : Sosyal Hristiyan Parti (Partido Socialcristiano) (Venezuela)
CSU : Hristiyan Sosyal Birliği (Christliche Soziale Union in Bayern) (Almanya)
DF : Danimarka Halk Partisi
EKRE : Estonya Muhafazakâr Halk Partisi (Eesti Konservatiivne Rahvaerakond)
ELAM : Rum Ulusal Halk Cephesi (Güney Kıbrıs Rum Kesimi)
Fidesz : Fidesz–Macar Yurttaş Birliği (Fidesz–Magyar Polgári Szövetség) (Macaristan)
FN : Ulusal Cephe (Front national) (Fransa)
FTSF : Fransa Sosyalist İşçileri Federasyonu (Fédération du parti des travailleurs socialistes de France)
IWA : Uluslararası Emekçiler Birliği (International Workingmen's Association, I. Enternasyonal)
KINAL : Değişim Hareketi (Yunanistan)
KKK : Ku Klux Klan
Kominform : Komünist ve İşçi Partileri Enformasyon Bürosu
LAE : Popüler Birlik (Yunanistan)
Lib Dems : Liberal Demokratlar (Birleşik Krallık)

M5S : 5 Yıldız Hareketi (Movimento 5 Stelle) (İtalya)
MAS : Sosyalizme Doğru Hareket Partisi (Movimiento al Socialismo) (Bolivya)
MBR-200 : Bolivarcı Devrimci Hareket-200 (Movimiento Bolivariano Revolucionario-200) (Venezuela)
MeRa25 : Avrupa Gerçekçi İtaatsizlik Cephesi
MSI : İtalyan Sosyal Hareketi (Movimento Sociale Italiano)
MVR : Beşinci Cumhuriyet Hareketi (Movimiento por una Quinta Republica) (Venezuela)
NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
ND : Yeni Demokrasi (Yunanistan)
NIWC : Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu (The Northern Ireland Women's Coalition)
PAN : Ulusal Hareket Partisi (Partido Acción Nacional) (Meksika)
PASOK : Panhelenik Sosyalist Hareket (Yunanistan)
PCC : Küba Komünist Partisi (Partido Comunista de Cuba)
PCdI : İtalya Komünist Partisi'ni (Partito Comunista d'Italia)
PCI : İtalyan Komünist Partisi (Partito Comunista Italiano)
PDS : Demokratik Sosyalizm Partisi (Partei des Demokratischen Sozialismus) (Almanya)
PiS : Hukuk ve Adalet Partisi (Prawo i Sprawiedliwosc) (Polonya)
POF : Fransız İşçi Partisi (Parti Ouvrier Français)
POSR : Devrimci Sosyalist İşçi Partisi (Parti ouvrier socialiste révolutionnaire) (Fransa)
PP : Halk Partisi (İspanya)
PRD : Demokratik Devrim Partisi (Partido de la Revolución Democrática (Meksika)
PRI : Kurumsal Devrimci Parti (Partido Revolucionario Institucional (Meksika)
PS : Sosyalist Parti (Parti socialiste) (Fransa)
PSD : Sosyal Demokrat Parti (Partido Social Democrático) (Brezilya)
PSdF : Fransa Sosyalist Partisi (Parti socialiste de France)
PSF : Fransız Sosyalist Partisi (Parti socialiste français)
PSI : İtalyan Sosyalist Partisi (Partito Socialista Italiano)
PSOE : İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (İspanya)
PSUV : Venezuela Birleşik Sosyalist Partisi (Partido Socialista Unido de Venezuela)
PT : İşçi Partisi (Partido dos Trabalhadores) (Brezilya)
PTB : Brezilya İşçi Partisi (Partido Trabalhista Brasileiro)

RSDRP	:	Rus Sosyalist Demokratik İşçi Partisi (Rossiyskaya sotsial-demokraticheskaya rabochaya partiya)
Shas /Şas	:	Seferad Tevrat Muhafızları Partisi (Şomrei Sfarad Partisi) (İsrail)
SLD	:	Demokratik Sol Birlik (Sojusz Lewicy Demokratycznej) (Polonya)
SPD	:	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Syriza	:	Radikal Sol Koalisyon-İlerici Birlik (Yunanistan)
UDN	:	Ulusal Demokratik Birlik (União Democrática Nacional) (Brezilya)
URD	:	Demokratik Cumhuriyet Birliği (Unión Republicana Democrática) (Venezuela)

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DEMOKRASİ VE ALMANYA SOSYAL DEMOKRAT PARTİSİ

Sertan AKBABA*
Yaşar Pınar ÖZMEN**

Giriş

Batı Avrupa'nın ileri sanayi toplumlarında sosyalizmle aynı noktadan ve dolayısıyla kapitalizmin eşitsizlikçi ve sömürücü doğasının eleştirisinden doğan sosyal demokrasi düşüncesi zaman içinde liberalizmin bazı değerlerinin de içerildiği melez bir ideoloji olarak tanımlanır. Sosyal demokratlar, kapitalizmin yarattığı ve ütopik sosyalistlerden komünistlere ve anarşistlere herkesin hemfikir olduğu ciddi sorunların yine kapitalist üretim tarzı içerisinde yapılacak reformlarla tedricî olarak çözülebileceğini savunurlar. Sanayi kapitalizmi ile aynı süreç içinde gelişen liberal demokrasinin temel kurumları olan parlamentolar, siyasi partiler, seçimler, sivil toplum kuruluşları vb. yapılar kapitalizmin reformlarla dönüştürülmesinin temel aracıdır. Bu sistem içinde sosyal demokrat partiler tek başına veya koalisyonlarla iktidarda ya da muhalefette ama çoğulcu bir demokratik kültürde bu reformları yapmak için etkili aktörler olarak var olacaktır. Sosyal demokrasi, hak ve özgürlüklerin genişletilmesi ile güçlü vatandaşlık üzerine kurulu sosyal ve ekonomik anlamda daha eşitlikçi bir toplum yaratma hedefi ile yirminci yüzyıla damgasını vurmuş bir ideoloji olmuştur.

On dokuzuncu yüzyıl sonlarında devrimci ve reformist sosyalistlerin hedefleri sınıfsız, eşitlikçi sosyalist bir topluma ulaşmaktır. Reformist sosyalistler, sosyalizm hedefine demokratik yolla ulaşılabileceğini savunmuş ve bu nedenle bu düşünce demokratik sosyalizm olarak adlandırılmıştır. İlk başlarda her iki hareketin temel dayanağı Marksizm ve işçi sınıfıdır. Demokratik sosyalizm zaman içinde Marksizmin eleştirisi ile birlikte özgün bir kimlik

* Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sertan.akbaba@bozok.edu.tr
** Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, pinar.ozmen@bozok.edu.tr

oluşturmaya başlamıştır.[1] Bu ayrım, sosyalist parti ve sendikaların oluşturduğu ve çok ünlü sosyalist simaları bir araya getiren II. Enternasyonal'de (1889-1916) belirgin hale gelmiştir. August Bebel, Eduard Bernstein, Karl Kautsky, Wilhelm Liebknecht, Jean Jaurès gibi simalar demokratik sosyalizmin öncü isimlerindendir. Sosyal demokrasi ise zaman içinde reformist/demokratik sosyalizmden hedef yönünde bir farklılaşmadan ortaya çıkar. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren hedef; refah düzeyinin arttığı daha *makul* ya da *evcilleştirilmiş* bir kapitalizm düzeninin tutturulması ve bu düzen içinde birtakım sosyalist ilkelerin gerçekleştirebilmesidir. Demokratik sosyalistler ile sosyal demokratların ortak yönleri *reformizmi*, *tedricî ilerlemeyi* ve *"burjuva" demokrasisi*ni savunuyor olmalarıdır.[2]

Bu bölümde sosyal demokrasi düşüncesinin tarihsel gelişimi, temel kaynakları ve sorunları incelenecek ve Avrupa sosyal demokrasisinin siyaset pratiğindeki tipik bir örneği olarak Almanya'daki en eski ve büyük partilerden biri olma özelliğine sahip olan Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin gelişme aşamaları ele alınacaktır.

1. Demokratik Sosyalizmden Sosyal Demokrasiye

Kapitalist toplumların içinden çıkan sosyalizm hareketi üç boyutta farklı seçeneklerle karşı karşıya kalmıştır:[3] Bunlardan ilki sosyalizmin ilerlemesini kapitalist toplumun mevcut kurumları içinde mi yoksa dışında mı aramak seçeneğidir. İkincisi sosyalist dönüşümün faili olarak yalnızca işçi sınıfına mı yoksa çoklu hatta sınıfsız bir desteğe mi güvenilmelidir? Üçüncüsü ise sosyalizmin amaçlarını gerçekleştirmek için reformlar ve kısmi iyileştirmeler mi yapmak, yoksa tüm enerjiyi kapitalizmin tamamen ortadan kaldırılmasına mı adamak seçeneği ile ilgilidir. Her bir boyut Marksizm ile çelişen bir seçenek içermekte ve seçeneklerin kombinasyonları farklı bir süreç yaratmaktadır. Sosyal demokrasi bir ideoloji olarak bu boyutlardaki temel tercihlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Devrimci sosyalistlerin temel referans çerçevesi Marksizm iken reformlarla tedricî bir dönüşümü savunan demokratik sosyalistler ve sosyal demokratlar Marksizm ile birlikte daha çeşitli düşünsel ve felsefi kaynaklara sahiptir.[4] Marksizmden yoğun bir şekilde beslenmekle birlikte liberal demokrasi kuramcılarının fikirlerinden ve Alman idealizminin devlet, birey ve sivil toplum anlayışından etkiler barındırmaktadır.

---

1 İsmail Cem, *Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm, Nedir, Ne Değildir?* (İstanbul: Can, 1998), 42.

2 Cenk Saraçoğlu, "Sosyal Demokrasi", içinde *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*, ed. Gökhan Atılgan ve E. Attila Aytekin (İstanbul: Yordam Kitap, 2014), 363-78.

3 Adam Przeworski, *Capitalism and Social Democracy* (Cambridge University Press, 1986), 3.

4 Saraçoğlu, "Sosyal Demokrasi", 366.

Sosyal demokrasinin fikrî temelleri 1884'te İngiltere'de Sidney Webb, Beatrice Webb ve Bernard Shaw'un aralarında bulunduğu *Fabian*[5] *Topluluğu*'na uzanır. Kökleri Robert Owen'ın ütopik sosyalizmine dayanan bu entelektüel topluluk öncülüğünde kapitalizmin yarattığı toplumsal sorunların bilimsel yollarla çözülmesi için yapılacak reformları araştırmak üzere 1895'te London School of Economics kurulmuştur. İngiliz siyasetinde etkili olan Fabian Topluluğu, Kıta Avrupa'sı reformizminden farklı olarak Marksist bir temelden hareket etmez ve işçi sınıfı odaklı değildir. Onlara göre toplumsal iyileşme, adil ve eşitlikçi bir toplum için gerekli olan şey kapitalizmin halka hizmet etmesini sağlayacak bir çeşit kamu yönetimi reform paketidir ve bunlar parlamentodaki tüm gruplar tarafından desteklenebilir özelliktedir.

Sosyal demokrasinin en önemli kaynağı *Eduard Bernstein* ve 1899'da yazdığı *Evrimci Sosyalizm*[6] kitabıdır. Marx ve Engels'in bilimsel sosyalizminin eleştirisini yapan ve bunun yerine evrimsel-liberal bir Marksist yorum koyan Bernstein, istikrarlı bir reformizmin kümülatif etkisinin eninde sonunda kapitalist toplumda sistemik bir dönüşüm yaratacağını savunmuştur.[7] Bernstein, toplumdaki dezavantajlı grupların hem maddi hem de ideal çıkarlarını dikkate alarak somut sosyalist taleplerin gerçekleştirilmesi için ampirik ve normatif bir temel geliştirmeyi amaçlamıştır. Bunu yaparken de araçların ve amaçların, ahlaki bütünlüğün ve siyasi hedeflerin senkronizasyonunda evrimci bir iyimserlikle ısrar etmiştir.[8] Ona göre kapitalizm, Marx ve takipçilerinin düşündüğü gibi eninde sonunda çökmeye mahkûm olan bir süreç izlemiyor, daha eşitlikçi bir toplumun maddi imkânlarını yaratan bir seyir izliyordu. Kapitalizm, demokrasinin araçlarıyla işçi sınıfı ve diğer tüm kesimlerin çıkarlarını sağlayacak reformlarla sosyalist bir topluma evrilen bir stratejiyle dönüştürülebilirdi. Bernstein'in reformcu tezlerine karşı en büyük eleştiri devrimci kampın temsilcisi Rosa Luxemburg'tan gelmiştir.[9]

Miliband ve Liebman, sosyal demokrasinin evriminin daha iyi anlaşılması için Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki sosyal demokrasi ile savaşlar sonra-

---

5 Topluluk adını meydan muharebelerinden kaçınarak, dolaylı, sabırlı ve zor taktikleri ile güçlü kuvvetlere karşı nihai zaferini garantileyen Romalı general Fabius'tan (Quintus Fabius Maximus Verrucosus) alır. Encyclopaedia Britannica, "Fabian Society", 11 Kasım 2022, https://www.britannica.com/topic/Fabian-Society.

6 Almanca orijinali "Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie (Sosyalizmin Ön Koşulları ve Sosyal Demokrasinin Görevleri).

7 Manfred B. Steger, *The Quest for Evolutionary Socialism Eduard Bernstein and Social Democracy* (Cambridge, Newyork: Cambridge University Press, 1997), 248.

8 Steger, 250.

9 Sozialreform oder Revolution? (Sosyal Reform veya Devrim), Rosa Luxemburg'un Bernstein'ın fikirlerini derinlemesine eleştiriye tabi tuttuğu ve 1899'da yayınladığı yazısı, revizyonizm tartışmasında Almanya Sosyal Demokrat Partisi içindeki devrimci kanadın merkezî metinlerinden biri olmuştur.

sındaki sosyal demokrasi arasında bir ayrım yapılması gerektiğini ifade ederler.[10] 1980'lerin sonunda Doğu Bloku'nun çözülmesi ve ortaya çıkan yeni koşullara göre de bir başka aşamadan bahsedilebilir. 1914'ten önceki süreçte sosyal demokrasi, ana üretim, dağıtım ve mübadele araçlarının kamulaştırılması, siyasal sistemin demokratikleşmesi ve sosyal eşitsizliğin dengelenmesi temelinde, toplumsal düzenin kapitalizmden sosyalizme toptan dönüşümünü temsil eder.[11] Reformist veya demokratik sosyalizm olarak adlandırılan bu evre devrimcilerle aynı hedefe farklı yöntemle varmayı amaçlar. Birisi sosyalizme ve nihai hedef olan devletsiz, sınıfsız komünizme ulaşmayı devrimle, diğeri ise demokratik yolla başarmayı hedeflemektedir. Bu hedef, seçimler sonucunda halkın desteğini yansıtan parlamento çoğunluğu yoluyla gerçekleştirilecek uzun bir dizi ekonomik, sosyal ve siyasi reformlarla başarılacaktı. Demokratik sosyalistlere göre, sendikaların geliştirilmesi, ücretlerin iyileştirilmesi, kamulaştırma gibi adımların atılması ve bu süreçte toplumsal dayanışma anlayışının yerleşmesi ile birlikte kapitalizmin kurumlarının yerini sosyalist bir düzen alacaktı.

1914'te devrimci ve demokratik sosyalistler arasındaki fikir ayrılıkları ve Birinci Dünya Savaşı konusunda sosyalistlerin birleşik bir cephe oluşturamamaları II. Enternasyonal'in dağılmasına neden olmuştur. Reformistler devrimciler tarafından ihanetle suçlanmış, siyasi başarı uğruna devrimci mücadeleyi feda eden *oportunistler* olarak adlandırılmıştır. Ama asıl kopuşun 1917'de gerçekleştiği söylenebilir. Bolşeviklerin Ekim 1917'de Rusya'daki zaferiyle, Lenin'in "reformist hainlere" yönelik eleştirileri küresel bir yankı uyandırmıştır. Avrupa'da Bolşevik Devrimi konusundaki cepheleşme pek çok ülkede sosyalist partilerin bölünmesine yol açmıştır. Bu süreçte demokrasi, sosyal demokrasi düşüncesinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu tarihten sonra "sosyalizme giden" bir yol olarak reformizm anlamını kaybetmeye başlamış, sadece politikacıların söylemlerinin bir parçası haline gelmiş ve sosyal demokrasi kapitalizmin gereksinimlerine giderek daha fazla uyum sağlamıştır.[12]

Kapitalist ekonominin en önemli krizlerinden biri olan 1929 Buhranı, Marksizmin kapitalizmin iç çelişkileriyle çökeceği tezini yeniden gündeme getirmiş ve krizin nedenlerine ve farklı çözüm arayışlarına odaklanılmıştır. Kapitalizmin dayandığı serbest piyasanın kontrolsüzlüğünün nihayetinde böyle bir krizi yarattığı ve bu nedenle piyasanın düzenlenmesi gerektiği yani

---

10 Ralph Miliband ve Marcel Liebman, "Beyond Social Democracy", *Socialist Register* 22 (1985).

11 Miliband ve Liebman.

12 Ayrıca Almanya'da Sosyal Demokrat Partili hükümet zamanında 1919'da devrimci sosyalistlerin Spartaküs Birliği (Spartakusbund) hareketinin bastırılması ve liderleri Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in öldürülmesi Avrupa'da devrimci sosyalizm fikrine büyük bir darbe indirmiştir.

krizi aşabilmek için devlet müdahalesinin elzem olduğu öne sürülmüştür. İsveç sosyal demokrasisinin teorisyeni ve maliye bakanı *Ernst Wigforss* ve İngiliz iktisatçı *John Maynard Keynes* devletin istihdamı ve tüketimi artırıcı müdahalelerde bulunması gerektiğini ve böylece kapitalizmin içinde bulunduğu krizden çıkacağını savunan bir refah reçetesi açıklamıştır. İstihdam, sosyal güvenlik sistemi ve kamu harcamaları ekseninde düzenleme yapmaya yükümlü devletin sağladığı sosyal ve siyasi haklar da anayasalara yerleşmiştir.[13] 1942'de İngiltere'de William Beveridge tarafından hazırlanan ve parlamentoya sunulan rapor (*Beveridge Raporu*) refah devleti uygulamalarının temel çerçevesini oluşturmuş, kavramın yayılmasını sağlamıştır.[14] Reformist sosyalist düşüncenin radikal söylemlerinin yerini krizin aşılmasını sağlayan "sosyal devlet" veya "refah devleti" söylemi almış ve sosyal demokrasi düşüncesi merkez siyasete yerleşmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Sosyal Demokrat Partilerin programlarında sosyalizmin ilkelerinden sömürü, sınıf gibi kavramlardan çok liberal hak ve özgürlükler yer almaya başlamıştır. 1929 ekonomik krizi sonrasında geliştirilen karma ekonomik model kapsamında kalkınma hamleleri, kapitalizmin sürekliliğin garantisi olmuş, Soğuk Savaş süresince sosyal demokrasi, sosyalist blokla mücadelenin ve karşı hegemonya üretmenin en iyi aracı haline gelmiştir. 1930'larda yükselen faşizmin darbesine rağmen Avrupa'da sosyal demokrat partilerin en çok iktidarda olduğu dönemlerdir. Dünya savaşları sonrasında modern toplum içindeki siyasal ve ekonomik dönüşümde konjonktorü okuyan ve kendisini yeni döneme uyduran sosyal demokrasi refah kavramını siyasal düşünceye ve pratiğe yerleştirmiş; bu süreçte liberal demokrasinin kurumsallaşmasında önemli aracılardan biri olmuştur.[15]

Keynesçi strateji 1970'lerdeki yeni bir uluslararası ekonomik krize kadar devam etmiştir. Bu krizin aşılması için her türlü kalkınmacı karma ekonomi stratejileri askıya alınmış ve sermayenin uluslararası hareketinin kolaylaştırmak için devlet düzenlemelerinin ekonomik alandaki etkisinin minimuma indirilmesi gerekmiştir. Karma ekonomiyi ve sosyal devleti merkeze alan sosyal demokrasinin altın çağı sona ermiş ve neoliberal dönemde ABD merkezli kuruluşların uyumlaştırma programları uygulanmaya başlamıştır. 1980'lerden itibaren özelleştirmeler ve çok uluslu şirketlerin her yere yayılması ile birlikte ücretler, çalışma saatleri, sendikalaşma gibi çalışanların lehine olan konularda geriye gidiş ve kayıplar başlamıştır. 1990'larda Doğu Bloku'nun çöküşü sonra-

---

13 Yavuz Yıldırım, "Sosyal Demokrasinin Yükselişi ve Düşüşü: Neoliberal Dönemde Sosyal Demokrasi Mümkün Mü?", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 9, sy 1 (2021): 175-98.

14 İskender Gümüş, "Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci", *Journal of Political Administrative and Local Studies* 1, sy 1 (2018): 33-66.

15 Yıldırım, "Sosyal Demokrasinin Yükselişi ve Düşüşü".

sında komünist proje ve onun en zayıf halkası olan sosyal demokrasi düşüncesi iyice gözden düşmüştür. Kapitalizmin üretim biçimi olan endüstriyel üretim teknoloji ve iletişim imkânlarının gelişmesi ile birlikte dönüşmüş ve artık küreselleşen kapitalizmin ana motoru finans olmuştur. Yaşam tarzları değişmeye başlamış, çok uzun süre ulus devletin temelini oluşturan ulusal kimliğin ötesinde, ırk, etnik köken, cinsiyete dayalı mikro kimliklerin görünürlüğü artmış, postmateryal değerler sınıf gibi ekonomik kategorilerin ötesinde etkili olmuştur. Sosyal demokrasi sosyoekonomik alandaki bu hızlı değişime bu sefer fazla ayak uyduramamış ve yeni bir çıkış yolu ararken merkez siyasetin sıradan aktörüne dönüşmüştür.

Avrupa solunun yaşadığı bu krizi aşmak için İngiltere'de *Anthony Giddens*[16]'ın çalışmalarıyla *Üçüncü Yol* (The Third Way) projesi ortaya atılmıştır. Değişen ve dönüşen topluma ve neoliberal küresel ihtiyaçlara daha uygun bir yaklaşım İngiliz İşçi Partisi ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi ve onların liderleri Tony Blair ve Gerhard Schröder tarafından pratiğe aktarılmıştır. Üçüncü Yol, Keynesçilik tarzında belirli öneriler içeren somut bir hükümet programından çok, belirli ikiliklerin üstesinden gelmek ve yeni düzenlemeler yapmak için kesin sınırları belirlenmemiş devam eden bir proje olarak nitelendirilmiştir.[17] Bill Clinton ile temsil edilen ABD Demokratları'nın çizgisinin benimsenmiş olduğu gözlenmektedir.[18] Fakat ABD eksenli siyaset İngiltere'de ve Almanya'da seçim başarısını olumsuz etkilemiş ve bu bağlamdan uzaklaşmak için yeni yolların arayışına girmelerine neden olmuştur. Üçüncü Yol tartışmasına mesafeli olan İsveç solunu temsil eden partilerde oy kaybı yaşamamıştır.[19] Üçüncü yol, kapitalizme açık bir alternatifin başarısızlığı ve sınıf siyasetinin yaşam tarzı tercihlerinin gölgesinde kalması gibi çeşitli faktörlerin sonucu olarak sol ve sağın siyasi kavramlarının çökmesi nedeniyle sosyal demokrasiye yeni bir içerik ve kapsam kazandırma çabası olmuş ama giderek merkez sağ siyasete yakınlaşmıştır.

2000'ler ise sosyal demokrasinin tüm içerikleriyle birlikte gerilediği bir dönem olmuştur. 1960'lardaki Avrupa sosyal demokrasisinin başarısı yeniden aranmaktadır. Güvenlikle ilgili sorunlar ve ekonomik krizler karşısında Avrupa'da yeni bir sosyal demokrat vizyonunun geliştirilememesi ve bunun yarat-

---

16 Solun ve Sağın Ötesinde (Beyond Left and Right - the Future of Radical Politics, 1994) ve Üçüncü Yol: Sosyal Demokrasinin Yenilenmesi (The Third Way. The Renewal of Social Democracy, 1998). Giddens, 1997-2003 yılları arasında London School of Economics'in yöneticiliğini ve aynı dönemlerde Tony Blair'in danışmanlığı yapmıştır.

17 Steve Bastow, James Martin, ve Dick Pels, "Third Ways in Political Ideology", *Journal of Political Ideologies* 7, sy 3 (2002): 269-80.

18 Flavio Romano, *Clinton and Blair: The Political Economy of the Third Way* (London: Routledge, 2007).

19 Yıldırım, "Sosyal Demokrasinin Yükselişi ve Düşüşü".

tığı boşluk popülizmin ve aşırı sağın yükselişinde etkili olmuştur. Fransa, İtalya, İspanya ve Yunanistan örneklerinde sol siyasetin sorunlara çözüm bulamadığı durumda halkın desteği popülist partilere kaymıştır. Sosyal demokrasi üzerine tartışmalar devam etmektedir; siyasetin popülizm çıkmazından kurtulabilmesi için sosyal demokrasinin somut projelerle ve gençler başta olmak üzere ana akım siyasetin dışladığı kesimlerle bağ kurarak adalet, eşitlik ve özgürlük ekseninde ayağa kalkması beklenmektedir.[20]

Yukarıda özetlendiği üzere Avrupa'da sosyalist partiler, zaman içinde devrimcilerin tasfiye olması ve bu grupların marjinalleşmesinden sonra, siyasi arenada önce reformist demokratik sosyalizm pratiğini sürdürmüş ve gün geçtikçe kapitalizmle daha entegre sosyal demokrat partilere dönüşmüştür. Sosyal demokrasinin tarihsel gelişimi ve ideolojik evrimi Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin sosyalizm ile refah kapitalizmi arasında gidip gelen siyasi yolculuğunun incelenmesi ile daha iyi anlaşılacaktır.

2. Almanya Sosyal Demokrat Partisi

Avrupa'da demokratik sosyalizm denilince akla birçok parti gelmekle beraber, partilerin demokratik sosyalizmi okuma biçimleri çeşitlilik (daha fazla sosyalizm mi yoksa liberalizm mi noktasında) gösterebilmektedir. Ortaya çıkan çeşitlilik kadar benzerlikler de mevcuttur. Birinci olarak sosyal demokrat partilerin tümünün ortak özelliği devletin kurumlarını kutsamak ve sadakat göstermek, öte yandan parlamenter sisteme olan bağlılıklarıdır. İkincisi ise vatandaşlarının bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen sosyal devlet anlayışıdır. Demokratik sosyalizm denilince anavatan olarak akla gelen ilk ülke Almanya'dır ve Avrupa çapında siyasiler ve liderler demokratik sosyalizmi anlamak için her daim ilham aldıkları Alman sosyal demokratlarını yakından takip etmişlerdir.

Birçok Avrupa sosyalist partisi gibi, Alman Sosyal Demokratlığı fikri veya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD), sanayi devriminin bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.[21] Kent proletaryasını temsil eden politik konumunun yanında aslında daha çok örgütsel bir hareket olarak ortaya çıktığı söylenebilir, burada işçi sınıfının hem temsilcisi hem de koruyucusu olma hareketinden, bir partiye dönüşme yolculuğundan söz edilebilir. Zira 1850'lerde üretim sektörünün geliştiği yıllarda, hızlanarak çeşitlenen üretim, ekonomik liberalizm için de uygun bir zemin hazırlamaktaydı.

---

20 Yıldırım.

21 Alman sanayileşmesinin yükselişi, Alman birleşmesini sağlayamayan liberallerin başarısızlığı ve Prusya hegemonyası altında kurulan Alman devleti gibi faktörler sosyalist düşüncenin hızla yayılmasına zemin hazırlamıştır. Bkz. Vernon L. Lidtke, *The Outlawed Party Social Democracy in Germany 1878-1890* (Princeton: Princeton University Press, 1966).

Böylesi bir ortamda, esas amaçları siyasi olmamakla beraber ekonomik ve eğitim amacıyla bir araya gelen işçi örgütleri kuruldu ve yaygınlaştı. İzleyen yıllarda kurulmuş olan bu işçi sendika ve örgütleri siyasi partiye evirilme yolunu seçtiler. Onlardan biri ise bugün Almanya'da önemli bir varlığı olan, Almanya'daki en geniş parti örgütlenmesine ve en eski partilerden biri olma özelliğine sahip olan SPD'dir. SPD'yi diğerlerinden ayıran en önemli özelliği bir kitle partisi olması dışında, parlamento içi olduğu kadar (burada kasıt seçimleri kazanmak olarak ifade edilebilir) parlamento dışı amaçlarının olmasıdır. Bunlar toplumu yeniden örgütleme noktasında farkındalık eğitimleri gerçekleştirmek, kitlesel gösteri ve yürüyüşlere öncülük etmek, gerçekleştirilen grevlere destek vermek olarak ifade edilebilir. Bu sebeple, parti olmak bir yana, bir hareket olarak ortaya çıkış ideallerine hâlâ bağlı olduğunu da vurgulamak gerekir. Sosyal Demokrasiyi anlamak için Almanya özelinde SPD'nin geçirdiği tarihsel süreci analiz etmek gerekir.

2.1. Gotha Birleşimi (1875)

1800'lerin ikinci yarısı ile Avrupa'da sanayi hızla büyümüş ve yayılmıştır, ne var ki onunla büyüyen bir başka olgu ise orta sınıftır. Ortaya çıkan bu sınıf, daha fazla güç edinmek adına işçi örgütleri vasıtasıyla siyasal zemine de nüfuz etmeye başlamıştır. SPD'nin temelleri Ferdinand Lassalle[22] öncülüğünde 1863'te kurulan Genel Alman İşçi Birliği (Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein, ADAV) ve aynı yıl Lasalle karşıtlığı üzerine kurulan ve August Bebel[23] liderliğinde oluşan Alman İşçi Dernekleri Federasyonu'na (Vereinstags Deutscher Arbeitervereine, VDAV) dayanmaktadır. Günümüz SPD'si bu iki işçi hareketinin – Lassalleans ve Eisenachers – zaman içinde siyasi bir örgütlenmeye dönüşmesinden doğmuştur. Bir tarafta Lassalleans hareketi liberalizm karşıtlığı ekseninde kitlesel bir işçi hareketi öngörmekteyken, Eisenachers hareketi ise bir işçi hareketinden çok siyasi bir hareket olarak görülmekte ve geniş bir liberal görüş ekseninde işçi hak ve çıkarlarını vurgulamaktaydı. Bu

---

22 Ferdinand Lassalle bilinenin aksine Alman İşçi Birliğinin kurucusu değildir. Kendisi birliğin kuruluş konferansına davet üzerine katılmıştır. Hitabet gücü, eğitim ve bilgisinden dolayı işçiler kendisinin birliğe öncülük etmesini istemiştir. Dolayısıyla Lassalle işçi birliğini değil, işçi birliği Lassalle'yi yaratmış oluyordu. Lasalle'nin ünlü eseri *Herr Bastiat-Schulze von Delitzsch, Der Ökonomische Julian*, diğer adıyla *Sermaye ve Emek* Marksist kavramları popülerleştirerek işçi hareketine Marksizm'i tanıtmayı ve kabul etmeye hazırlamak için yazmıştır. Bkz. Gary P. Steenson, *Not One Man! Not One Penny! German Social Democracy 1863-1914* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1981), 9-11.

23 August Bebel, Alman siyasi tarihinin önemli isimlerinden biridir. 1871'den 1912'ye kadar Reichstag'a her dönem seçilen tek kişiydi. Kırk yıla yakın bir süre işçi hareketinin önde gelen isimlerinden biri, parti siyasetindeki ustalığı ile parti üyeleri arasında hayranlık uyandıran bir lider olmuştur. Steenson, 15.

sebeple Alman İşçi Dernekleri Federasyonu'nun büyük bir bölümü ile Alman İşçi Birliğinden ayrılanlar 1869 yılında Eisenach'ta düzenlenen bir konferans ile Sosyal Demokratik İşçi Partisi'ne (Sozialdemokratische Arbeiterpartei, SDAP) dönüşmüştür. Parti içindeki Alman İşçi Birliği taraftarlarının katı söylemi ve tutumu, liberaller ile iş birliğini imkânsız hale getirmiştir. Kurulan yeni parti, Karl Marx'ın da yakın temasta olduğu I. Enternasyonal'a (IWA) bağlıydı. İşçi hareketinin ekonomik ve siyasi ilerlemesi adına liberallerle ittifak kurması gerektiğini belirten Marx, bu sebeple sosyalizmin yalnızca kapitalist gelişme temelinde zafere ulaşabileceğini göremeyen parti içindeki bazı gruplara karşı çıkmıştır.[24] Gerek Alman İşçi Birliği gerekse de Sosyal Demokratik İşçi Partisi, işçi sınıfına hitap edebilecek siyasi partilere ihtiyaç olduğunu kabul ederek kendilerine yönelik baskılara yanıt aramaya başladılar. Alman İşçi Birliğinin muhafazakâr bir Prusya rejiminin işçilere yönelik tavizler verebileceği yanılgısı, Fransa – Prusya savaşı sonrası Prusya hâkimiyeti, Prusya yanlısı ile Prusya karşıtı liberaller arasındaki ayrımın derinleşmesi, her iki işçi hareketini birbirine yakınlaştırmıştır.

Farklılıklarına rağmen, bir tarafta *Lassalleans* olarak ifade edilen otoriter, merkezî ve disiplinli bir yapı, diğer taraftan *Eisenachers* olarak bilinen aşırı demokratik, örgüt bürokrasisi gereği gevşek ve daha az disiplinli iki rakip işçi sınıfı hareketi Gotha şehrinde 1875 yılında yapılan bir konferans vesilesiyle birleşme sağlamış ve Almanya Sosyalist İşçi Partisi (Sozialistische Arbeiterpartei Deutschlands, SAP) adını almıştır. Ne var ki partinin ömrü sadece üç yıl sürmüştür. Bismarck 1878 yılında anti-sosyalist yasa ile partiyi feshetmiştir. Bir baskı aracı haline gelen yasa ile parti yasaklanmış, sosyalist yayınların yazımı ve dağıtımı engellenmiş, toplantılar yapılmasının önüne geçilmiş, buna karşın Reichstag'da bulunan temsilcilerine dokunulmamış, serbestçe konuşmalarına ve oy kullanmalarına izin verilmiştir.[25]

Feshedilen parti kısa zamanda kendini topladı ve yer altından faaliyetlerini sürdürdü. 1880 yılına gelindiğinde parti taraftarları yaklaşan parti kongresi için delege göndermeyi başardılar. Parti kongresi İsviçre'nin Wyden kalesinde yapıldı ve bu kongre partinin artık yasa dışı olan yapısal biçimini ortaya çıkardı. Parti liderliğini Reichstag'daki milletvekilleri üstlenecekti, her üç yılda bir Almanya dışında yapılacak parti kongresi ve yeni bir yayın aracı olan *Sosyal Demokrat* İsviçre'de basılacak ve gizlice Almanya'ya sokulacaktı. Gizlilikle de olsa parti görüşmeleri devam ediyor, parti için yardım toplanıyor, yasa dışı yayınları dağıtılıyordu. Resmî anlamda bir parti olarak varlık göstermeksizin

---

[24] John Breuilly, "The Beginnings of German Social Democracy 1835-1875", içinde *Bernstein to Brandt A Short History of German Social Democracy*, ed. Roger Fletcher (Great Britain: Edward Arnold, 1987), 9.

[25] Steenson, *Not One Man! Not One Penny! German Social Democracy 1863-1914*, 31-32.

(Reichstag'daki birkaç vekil dışında) parti çatısı altında yapılabilecek birçok çalışma gerçekleştiriliyordu. Bunun en önemli sebebi ise partililerin kişisel temas yoluyla sürekli irtibat içinde olmalarıydı. Bismarck'ın baskıcı yasası Alman sosyalist hareketin gelişmesini engelleyemedi ve zaman içinde parti popülaritesi artış gösterdi. 1877'de 493.258 oy (%9) sayısından, 1890 yılında 1.427.298 oy (%20) sayısına ulaşmayı başardı.[26] 1890 yılında anti-sosyalist yasasının kaldırılmasıyla 1933 yılına kadar sürecek olan yeni parti -Almanya Sosyal Demokrat Partisi- tüzüğü kabul edildi.

Yeni tüzük ile yerel düzeyde seçilmiş olan delegeler en üst düzeyde temsil görevini üstleniyor, parti yasama organı olarak parti programını ve genel politikalarını belirliyordu. Aynı zamanda parti yürütme ve yargı organları temsilcilerini de belirleme görevini üstleniyordu. Parti yürütme organı, iki başkan ve iki sekreterden ve bir saymandan oluşuyordu. Yargı organı ise yedi üyeli bir komisyondan müteşekkil olacaktı. Bu komisyonun görevi ise parti yürütme organına yönelik şikayetleri değerlendirmekti. Ne var ki partinin bir reforma tabi tutulmasına yönelik istekler de yok değildi. Yasaklı yılların ardından partinin ciddi bir reform ile kendi öz değerlerini yeniden ortaya koyması bekleniyordu.

2.2. Erfurt Programı (1891)

SPD için Erfurt programı, Marksizmin bir kez daha kutsanması anlamına gelmekte ve doktrini Alman Sosyal Demokrasisinin merkezine yeniden yerleştirme hedefini taşımaktadır. Bu doğrultuda sosyalistlerin devrimci ruhunu yansıttığını söylemek mümkündür. Erfurt programı bir yandan uzun vadeli devrimci hedeflerin sentezini ortaya koyarken, diğer taraftan reformist isteklere de yer vermekteydi. Buradaki amaç, parti içindeki hem radikal hem de ılımlı sayılabilecek unsurların tatmin edilmesiydi. Bernstein, Bebel ve Karl Kautsky[27]'nin öncülüğünde hazırlanan Erfurt programı iki bölümden oluşmaktaydı. Programın birinci bölümü komünist manifestondan esinlenerek kapitalist toplum gelişiminin zararlarından söz ediyor, giderek artan emek ve işgücüne paralel sömürünün de artış gösterdiği ve kaçınılmaz olarak çökmekte olan orta sınıfın göreceği tek şeyin daha fazla sefalet, baskı ve güvensizlik

---

26 A. Joseph Berlau, *The German Social Democratic Party 1914-1921* (New York: Columbia University Press, 1949), 348.

27 Karl Kautsky, Alman bir anne ile Çek milliyetçisi bir babanın çocuğu olarak dünyaya geldi. Genç yaşlarından itibaren sosyalizme ilgi duyan Kautsky partinin yasaklı olduğu yıllarda İsviçre'de çıkarılan parti gazetesinin editörlüğünü üstlenmiş, daha sonraları Marksist düşüncenin Alman yayın organı haline gelen Neue Zeit isimli bir dergi kurmuştur. Bu çalışmaları ile kısa zamanda partinin entelektüelleri arasında yerini almıştır. Bkz. Carl E. Schorske, *German Social Democracy 1905-1917 The Development of the Great Schism* (Cambridge: Harvard University Press, 1955), 4-5.

olacağını belirtiyordu. Programın öngörüsü, ekonomik kriz ile burjuvazi ve proletarya arasında daha şiddetli bir sınıf mücadelesinin olacağını haber vermesiydi. Bu sınıfsal çatışmanın merkezine siyaseti koyuyor ve çözümü siyasal gücün ele geçirilmesine bağlıyordu.

Programın ikinci bölümünde kapitalist toplum çerçevesinde gerçekleşmesi planlanan bir dizi acil hedef yer alıyordu. Bu hedeflerin bir kısmı Gotha programı ile benzerlik göstermekle beraber şöyle sıralanıyordu; kadınlar dahil yirmi yaşın üzerindeki vatandaşlar için genel oy hakkı; orantılı temsiliyet; referandum ve görevden alma; kendi kaderini tayin hakkı; kamu görevlilerinin doğrudan seçimi; kademeli gelir vergisi ve diğer demokratik reformlar. Ekonomik açıdan ise günlük çalışma süresinin sekiz saat ile sınırlanması, sosyal sigorta sistemi yönetimi içine işçi sınıfının temsilcilerinin katılımı, örgütlenme hakkının güvence altına alınması, on dört yaş altı çocuk işçilerin yasaklanması.

Programın birinci bölümü toplumsal dönüşüm için gerekli olan sosyalist ideali ifade ederken, ikinci bölümü mevcut ekonomik ve siyasi düzen içinde işçinin durumu ve çıkarlarını koruma noktasında ekonomik bir hareket odağında gerçekleşecek toplumsal devrime işaret etmekteydi. Schorske'ye göre Erfurt programı esasen bir uzlaşı metniydi. Nihai mesajı ise bir yandan devrimci kanata sabretme ve doğru zamanlama uyarısında bulunurken, öte taraftan reformcu kanata reformların öneminden söz ediyor ve fakat bunları gerçekleştirmek adına savaşmaları gerektiği hatırlatmasında bulunuyordu. Bu savaştaki en önemli silahın ise yeni ve aydınlık topluma duyulan inanç ve özlem duygularının olduğunu hatırlatıyordu.[28]

Erfurt programı ile parti daha güçlü bir sesle kitlelere sosyalizmi anlatmaya başladı. Bunu yaparken kapitalist düzenin eksik ve kötü yanlarını amansız bir eleştiriye tabi tutuyor, parti taktiği açısından kışkırtma siyaseti ve söylemini kullanıyordu. Parti kampanyası ise safi bir muhalefet üzerine inşa edildi. Kanun yapıcı bir organ olan parlamentoda sürdürülen çalışma ve oylamalara katılmayarak, parlamentoyu daha çok parti politikalarını yaymak adına bir platform olarak kullanmaya başladı. Bu taktiğin başarısı ise yapılan seçimler ile doğrulandı. 1887'de parti %10,1 oy oranına ulaşırken, 1890'da %19,7 ve 1903 yılındaki seçimler ile %31,7 oy oranına ulaşmıştır.[29] Böylece işçi hareketi olarak doğan, sonrası partileşen ve kapatılan ve fakat yasaklı olarak siyasi yolculuğuna devam eden hareket zaman içinde oy oranını %30'lar üzerine çıkartmış ve seçim kazanan bir parti haline gelmişti.

---

28 Schorske, 6.

29 Susan Tegel, "The SPD in Imperial Germany, 1871-1914", içinde *Bernstein to Brandt A Short History of German Social Democracy*, ed. Roger Fletcher (Great Britain: Edward Arnold, 1987), 17-18.

2.3. Büyük Kırılma

1905 yılında sosyal demokrat parti içinde rakip fraksiyonlar iyice belirginleşti. Bir tarafta yeni revizyonistler diğer tarafta ise yeni bir devrimci kanat ortaya çıktı. Yeni revizyonistler adı verilen kanat, işçi sendikalarının isteklerine kulak verilmesi gerektiğini savunuyordu. Zira işçi sendikaları partiden bile daha hızlı büyümüş ve gelişmişti. Bu gelişim ile parti üzerindeki baskıları da iyice artmış oldu. Başlıca istekleri ise, partinin devrimci ruhundan uzaklaşıp, örgütlü işgücü adına reformlar yapması ve bu yönde parlamento içinde lobi faaliyetleri yürütmesiydi. Alman ekonomisi ve sanayisi hızla büyüyor ve gelişiyordu, bu olumlu atmosfer içinde parti kademeli reformlar üzerine çalışmalı, Alman toplumunun refahı için hem siyasi hem de ekonomik adımları Sosyal Demokratlar başarmalıydı. Bunlar gerçekleştiği takdirde sosyalizmin adım adım yapılacak reformların kümülatif etkisiyle zaten geleceğini savunuyorlardı.

Karşı kanat ise devrimciler olarak biliniyordu. Rosa Luxemburg isminin ön plana çıktığı devrimci kanat Ortodoks Marksist öngörüsünü parlatarak ekonomik çöküntüyü engellemeye yönelik yapılması gerekenleri sıralıyor, bunların en başında ise genel grev çağrısının yapılması geliyordu. Kanat, gücünü var olan işçi huzursuzluğundan alıyor ve yaklaştığına inanılan Rus devrimi coşkusunun dalga dalga yayılacağı tasavvuru ile taraftar toplamaya çalışıyorlardı. Revizyonistler ile devrimciler arasına sıkışan parti merkezinde ise gelenekselciler yer almaktaydı. Bu grubun siyasi duruşu ise Erfurt programında belirtilen hususların korunması yönündeydi. Revizyonistler ılımlı bir siyaset ile harmanlanacak ve yenilenecek bir Marksist görüş beklerken, devrimciler Marksist kuramı baz alan devrimci bir hamle bekliyorlardı. Parti merkezinde yer alan gelenekselciler ise Erfurt sentezini savunuyor ne Marksist düşünceden ne de parlamento içi ılımlı siyaset modelinden vazgeçmek istemiyorlardı. Bu sebeple iki grup arasında denge siyaseti kurmaya çalıştılar. Denge siyaseti bir süre başarılı olsa da 1914'te Aralık ayındaki parlamento oylaması ilk kırılma için zemin hazırladı. Parlamentoda yapılacak olan savaş bütçesi oylaması, öncesinde alınan parti kararıyla blok oyla desteklenecekti. Ne var ki oylamada karşı oy kullananlar oldu ve parti fire verdi. Bu davranış savaş ilerledikçe savaş karşıtlığına dönüştü ve parti içindeki dengeleri de değiştirdi. Parti yönetimi, parti disiplinini sıkılaştırarak partiden ihraçlara başladı. Bunların en başında Karl Liebknecht gelmekteydi. Partiden kopuşların devam etmesiyle 1917 yılında büyük kırılma "great schism" gerçekleşti. 1917 yılında partiden ayrılanlar Gotha'da bir araya gelerek Bağımsız Sosyal Demoktrat Parti'yi (Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands, USPD) kurmaya başladılar. Kurulan yeni parti, enternasyonalistlerden, merkez soldan gelenlerden ve kendilerine Spartaküs Birliği (Spartakistler) ismini verdikleri

Luxemburg taraftarlarından oluşuyordu. Diğer gruplar ile karşılaştırıldığında Spartakistler daha radikal bir konumdaydı ve savaşın yol açtığı toplumsal huzursuzluktan beslenip bir devrim gerçekleştirmek istiyorlardı. Bu sebeple birkaç ay içinde yeni kurulan partiden ayrıldılar ve Almanya Komünist Partisi'ni (Kommunistische Partei Deutschlands, KPD) kurdular. Savaş süresince bütün partiler gerek parti teşkilatı noktasında gerekse parti üyeleri ve seçmenler ile iletişim konusunda büyük zorluklar yaşadı. Özellikle iletişim boyutunda yaşanan sıkıntılar sonucunda fraksiyonların keskinleşmesi ile Sosyal Demokrat Parti üç ayrı partiye bölünmüş oluyordu.

Sosyal Demokrat Parti bir çeşit kabuk değiştiriyordu. Parti içinde yaşanan çalkantı ve bölünme ile parti üyeleri arasında sıkı bağların olduğu bir devrimci partiden, daha fazla kitleye hitap etmeye başlayan tipik bir kitle partisine dönüşüyor, parti rasyonelleşmesi ve bürokratikleşmesi artıyor, aşağıdan gelen baskılara karşı bağışıklık geliştiren bir yönetici grup ortaya çıkıyor ve nihai hâkimiyet parti içindeki reformist kanat tarafından sağlanmaya başlıyordu.[30] Parti için bu dönüşüm yaşanırken, bir başka dönüşüm de Almanya için yaşanıyordu. Savaşın kaybedileceği belirirken, ülkenin yeniden siyasi ve ekonomik çıkmaza gireceği kesinleşiyordu. SPD, böylesi bir süreçte sorumluluk üstlenip, anavatana sadakat prensibi ile Prens Max'ın oluşturduğu koalisyona dayalı geçiş hükümeti içinde yer almayı kabul etti. Böylece muhalefet partisi durumundan iktidar ortağı haline gelen parti savaş sonrası Almanya'da yaşanması muhtemel buhran döneminin atlatılması için çalışacağı sözünü vermiş oluyordu. Almanya'nın yenilgisi ile toplumsal huzursuzluk yükseldi, ateşkes görüşmeleri uzarken kitleler ayaklanmaya başladı. SPD ise siyasi yolculuğuna devrim gerçekleştirmek adına çıkarken, kendini olası bir devrimi engellemek için işe koyulan bir koalisyon ortağı olarak buldu. Hedefinde ise barış ve demokrasiyi koruma misyonu vardı. Ateşkesin başlangıcından Versay Antlaşması imzalanana kadar koalisyon hükümeti epey yıprandı.

1919 yılındaki seçimlerden Sosyal Demokratlar %38 oy oranı ile birinci parti olarak çıkmış ve SPD liderliğinde Alman Demokrat Parti ve Katolik Merkez Partisi ile koalisyon hükümeti kurulmuştur.[31] Koalisyon bir dizi sorunla karşı karşıyaydı. Bir yanda savaş ertesinde dönen milyonlarca askerin sivil hayata entegrasyonu, işsizliğin yükselişi, ablukadan ötürü gıda ve hammadde kıtlığı, barış zamanı ekonomiye geçiş gibi birçok sorunu çözmesi gerekiyordu. Böylesi büyük sorunlar koalisyon hükümetlerin düşmesine ve yenilerinin kurulmasına yol açtı. 1930 yılına kadar farklı koalisyonlar kuruldu, Sosyal Demokratlar da bu koalisyonlar içinde yer aldı. Bu yıllarda ise parti Heidelberg Programında (1925) belirttiği üzere "Demokratik Cumhuriyet işçi

---

30 Richard N. Hunt, *German Social Democracy 1918–1933* (US: Yale University Press, 1964).

31 Breuilly, "The Beginnings of German Social Democracy 1835-1875", 72.

sınıfının kurtuluş mücadelesi ve dolayısıyla sosyalizmin gerçekleşmesi için en elverişli zemindir. Bu sebeple sosyal demokrat parti cumhuriyeti korumayı ve geliştirmeyi hedeflemektedir,"[32] prensibi ile hareket etmiştir. Bundan ötürüdür ki parti bu yıllarda yapıcı bir siyaset izlemeyi tercih etti. Almanya'nın batı yanlısı politikaları olan Dawes Planı (1924) desteklendi, Locarno Paktı (1925) onaylandı, Almanya'nın Milletler Cemiyetine kabulü (1926) gerçekleşti ve Kellog-Briand Paktına destek verildi.

2.4. Yasaklı Yıllar

1930'da büyük buhran yaşanırken, parti talihsiz bir şekilde iktidardaydı ve krizi göğüslemek durumunda kaldı. Partinin sosyalist argümanları için uygun zemin oluşurken, parti yönetimi kapitalist sisteme açıktan ve doğrudan saldırmadı, aksine bu tip söylemlerden kaçındı ve liberal görüşü savunmaya devam etti. Parti uzun vadede ve kötüleşen şartlar içinde çatışma olmaksızın Alman toplumunun kendiliğinden sosyalist bir topluma evirileceğine inanıyordu. İktidar partisi olarak ve dahası bir işçi partisi olarak kitlesel işsizlik sorunu ile karşı karşıya kaldı. Kamu harcamalarını kısmaya ve bütçeyi dengelemeye çalıştıysa da fazla başarılı olamadı. Parti özellikle işsizlik ödeneklerinden kesintilere direndi, zira bu en başta kendi seçmen kitlesini kaybetmek anlamına geliyordu. Koalisyon ortakları ile derin bir anlaşmazlığa girince de koalisyon hükümeti mecburen dağıldı. Bu yakın gelecekteki başka bir sorunun da başlangıç noktasıydı. 1932'de Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) veya kısaca Nazi partisi iktidara yürürken, SPD güç kaybetmeye devam ediyordu. Ekonomik buhran hayatın her alanını etkilerken siyasi arenada Nazi partisi bu durumu kendisi için bir avantaja çevirdi ve Alman halkının kurtarıcısı söylemi ile hem oyun kurma hem de siyasetin yönünü belirleme avantajını kendi lehine geliştirdi. 1932 seçimlerinde Nazi partisi birinci parti oldu ve Alman siyasetinin zorunlu dönüşümü başladı.

1933 yılı ortaları partiler arasındaki siyaset daha da sertleşti. Nazi partisi sosyal demokratları parçalama niyetini açıkça belirtiyordu. Bu niyetin ilk adımları SPD toplantılarını engellemek oldu. Çeşitli engellemeleri gözaltılar ve tutuklamalar takip etti. Sosyal demokratların paramiliter grubu Reichsbanner yasaklandı. Sendikalar SPD'den kopmaya zorlandı. SPD yayın organları, matbaaları, kütüphaneleri dağıtıldı, en sonunda partinin tüm faaliyetlerine son verildi ve kapatıldı. Bu baskılara karşı ne SPD ne de parti taraftarları esaslı bir direniş göstermedi. Parti liderliği, kitleyi harekete geçirmediği ve bu sebeple hem destekleyenlerini hem de Alman demokrasisini yüzüstü bıraktığı yö-

[32] Hunt, *German Social Democracy 1918–1933*, 33.

nünde çokça eleştirilmiştir. Aslında Nazilerin yaptıkları incelendiği vakit çoğu adımlarının doğrudan Alman sosyal demokrasisini hedeflediği anlaşılmaktadır. Nasyonal sosyalist partisinin kendisi uluslararası sosyalizme bir alternatif olarak ortaya konmuş ve bundandır ki sosyal demokrasiyi yok etmek için her yolu denemiştir.

Sosyal demokratlar sürgün politikası tercih ettiler ve parti liderleri Alman sosyal demokrasisini canlı tutmak adına Avrupa'nın çeşitli ülkelerine kaçtılar. 1933 yılı başında Philipp Scheidemann, Albert Grzesinki, Erich Ollenhauer, Fritz Heine gibi parti ileri gelenleri başta Çekoslovakya olmak üzere farklı ülkelere dağıldılar ve mücadeleyi gizliden Almanya'ya sokturdukları yazıları ve gazeteleri ile devam ettirdiler. Ne var ki hesaba katılmayan durum, Hitler'in Almanya için izlediği politikalarını yavaş yavaş Avrupa için tasavvur etmeye başlamasıydı. Almanya'nın önce Çekoslovakya'ya ve Polonya'ya sonra Fransa'ya saldırısı sürgündeki sosyal demokratlar için ikinci bir sürgün demekti. Artık Nazi partisi ile başa çıkmak sadece sürgündekilerin değil tüm Avrupalıların meselesi haline dönüşmüştü. Savaşın tüm Avrupa'ya yayılması, sosyal demokratlara cesaret veren bir gelişmeydi ve direniş geleneğinde önemli aktörlerden biri haline geldi.

1945 yılı ile Hitler'in yenileceği ve Nazi partisinin sonunun geldiği görülüyordu. Bu durum Avrupa'daki sosyal demokratlar için özgür bir Avrupa hayalinin gerçekleşmesi anlamını taşıyordu. 1945 yılında İngiliz İşçi Partisi'nin zaferi sosyal demokratlar için önemli bir gelişmeydi, zira Avrupa'nın yeniden inşasının sosyal demokrasi ile gerçekleşebileceğine inanıyorlardı. Savaşın bitmesi ve 1945 yılında Almanya'daki işgal bölgelerinde partilerin serbest bırakılmasıyla, yeniden canlanan ilk parti sosyal demokrat partiydi.

2.5. Bad Godesberg Reformu

Almanya Sosyal Demokrat Partisi içinde iki güçlü kanat yer almaktaydı, bunlardan birincisi reformcular olarak bilinen ve partinin savaş sonrası Avrupa'yı ve Almanya'yı yanlış okuduğunu savunan ve eski olarak niteledikleri sınıf mücadelesi, devlet merkezli ekonomik plan ve kalkınma odaklı söylemlerin karşılığının olmadığını belirtirken, geleneksel Marksist görüş ise özgürlük ve yurttaşlık hakları merkezinde sınıf mücadelesinin yattığını ve yönetici sınıfın savaşmadan iktidarı teslim etmeyeceği konusunda ısrarcıydı. Marksist görüşün altında yatan düşünce nihai bir ekonomik kriz ile kapitalizmin sona yaklaştığı ve son kertede toplumsal bir devrim tarafından yok edileceğiydi. Parti içindeki revizyonistler Marksist düşünceyi geri plana itmeyi başarırken, yerine demokratik sosyalizmi ve kaynağına Hristiyan ahlakını, hümanizmi ve klasik felsefeyi koymayı seçtiler. Eski Marksist imajı temizleme çalışmaları 1950'ler boyunca da devam etti.

Programın esas amacı ise devlet merkezli bakış açısı yerine piyasa dostu bir parti anlayışının yerleştirilmesiydi. Bu noktada programın en önemli beyanı üretim araçlarının mülkiyetinin sosyal adaletin tesisini engellemediği sürece toplum tarafından kullanılması ve korunması olarak ifade edilebilir. Parti serbest piyasa ilkelerini kabul etmekle beraber, bir oligarşiye dönüşmemesi adına düzenlenmiş bir piyasa olması gerektiğini de ayrıca vurguladı. Bu program ile Keynesyen ekonomik yönetimin, sosyal refahın ve bir dereceye kadar ekonomik planlamanın onaylanması anlamını taşıyordu. Partiyi eleştirenler ise klasik sosyalizm anlayışının terkedilmesi ve yerine kapitalist ekonomik sisteminin yerleştirilmesini bir ihanet olarak görüyorlardı. Sosyal demokrat parti devletleştirmeyi sosyalist ekonominin ana ilkesi olmaktan çıkarmış oldu ve bunu sanayinin ekonomik güç ve yoğunluğunu kontrol etmenin birkaç yolundan biri olarak değerlendirdiğini belirtti. Bu beyana paralel olarak mümkün olduğunca rekabeti, gerekli olduğu kadar da planlamayı teşvik edeceğini duyurdu. Sosyal demokrat parti, Godesberg programı ile parti kuruluşundan itibaren özünü oluşturduğu kapitalizm karşıtlığı veya düşmanlığını bıraktığını ilan ediyor, bununla işçi sınıfı tabanının ötesine geçmeyi ve potansiyel seçmenlerin tümüne hitap etmek istiyordu. Bu programın ilanı ile sosyal demokrat parti sınıf partisi (Klassenpartei) anlayışını terk ederek, kitle partisi (Volkspartei) anlayışını benimsemiş oldu. Godesberg programı reformistlerin, Ortodoks Marksistlere karşı nihai zaferi olarak değerlendirilmiştir.[33]

Parti için çizilen bu yeni yol haritası 1960'larda başarısını ortaya koymuştur. 1961'den 1972'ye kadar Sosyal Demokrat Parti, ulusal oyunu %36'dan yaklaşık %46'ya çıkarmayı başardı. 1966'da rakibi Hristiyan Demokrat Birliği (Christliche Demokratische Union Deutschlands, CDU)-Hristiyan Sosyal Birlik (Christliche Soziale Union in Bayern, CSU) ittifakıyla büyük bir koalisyona girdi ve 1969'dan 1982'ye kadar da, Hür Demokrat Parti (Freie Demokratische Partei, FDP) ile koalisyon ortağı olarak ülkeyi yönetti. Bu dönemde partinin görev süresi boyunca SPD şansölyeleri hem Willy Brandt hem de Helmut Schmidt, dış ve iç politikada büyük değişiklikler başlattı; örneğin Brandt, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği ile barış ve uzlaşmaya dayalı bir dış politika izledi ve Schmidt, 1970'lerin çalkantılı ekonomik krizlerinde (petrol krizleri) Almanya'yı korumaya ve idare etmeye çalıştı. 1974 ile 1982 yılları arasında sosyal demokrat koalisyonu harcamalardaki artışı frenlemek adına işgücü piyasasında iki kez kesintiye gitmek durumunda kaldı. 1975 yılında ise ulaşım, sağlık ve eğitim harcamalarında büyük bir kesintiye gitmek zorunda kaldı. 1973 yılında ekonomik büyüme %4,7den, 1974'de %0,1'e, 1975 yılında ise

---

[33] Ian Adams, *Political Ideology Today, Politics Today*, 2. bs (Manchester, Endland: Manchester University Press, 2001), 108.

%1,4'e düştü.[34] Ancak 1982'ye gelindiğinde, koalisyon ortakları bütçe üzerinde anlaşmaya varamayınca hükümet düştü. Sosyal demokratların 16 yıllık iktidarına tepki kaçınılmazdı. 1983 seçimlerinde parti bedelini ödedi, Helmut Kohl başkanlığındaki CDU-CSU bir toparlanmaya gitti ve oyların %48,8'ini alırken, SPD %38,2 oy ile geriledi. Parti hem çevre (nükleer enerji) hem de askeri politikalar (Pershing füzelerinin Alman topraklarına konuşlandırılması) konusunda derin bir şekilde bölündü ve parti liderleri, tabanın büyük bir kısmının desteğini kaybetti.

2.6. 1980'lerden Sonra Gelişmeler

Sosyal demokratlar, 1982'den 1998'e kadar ulusal düzeyde iktidardan uzak kaldı ve art arda dört seçim kaybı yaşadı. Berlin duvarının yıkılışı ve iki Almanya'nın birleşimi, 1990'lı yılların partiler açısından değişim getireceğini ilan ediyordu. Buradaki en önemli değişim, partilerin Doğu Almanya içinde politikalar geliştirmeleri ve oradaki seçmenlere de hitap etmelerinin gerekliliğiydi. Zira Almanya birleşmenin faturasını 1991-1995 arası girdiği resesyonla ödemeye başlamıştı. 1998'de Üçüncü Yol projesinin Almanya'daki temsilcisi Gerhard Schröder'in liderliğinde ılımlı bir gündemle hareket eden SPD, Birlik 90/Yeşiller Partisi (Bündnis 90/ Die Grünen) ile bir hükümet koalisyonu kurmayı başardı. Schröder, yatırımları teşvik etmek ve istihdam yaratmak için daha düşük vergiler ve hükümet harcamalarında kesintiler içeren bir platform üzerinde Neue Mitte (Yeni Orta) sloganıyla kampanya yürütmüştü. Schröder hükümetinin ekonomiyi canlandırma ve işsizliği azaltma konusundaki yetersizliğine rağmen, sosyal demokratlar 2002'de kıl payı yeniden seçildi, bu zafer büyük ölçüde Schröder'in popülaritesine ve ABD ordusunun Irak'a karşı harekâtını desteklememe ve katılmama taahhüdüne borçluydu.

Hükümetteki ikinci döneminde, sosyal demokrat parti işsizliği azaltamadı ve ülkenin durgun ekonomisini canlandıramadı. Bunun bir neticesi de eyalet seçimlerinde bir dizi yıkıcı kayıp yaşamasaydı. Binlerce parti üyesi, işsizlik yardımları ve sağlık hizmetleri gibi önemli programlardaki kesintileri protesto etmek için SPD'yi terk etti ve bazı eski üyeleri, eski sosyal demokrat parti lideri Oskar Lafontaine yönetiminde alternatif bir parti kurdu; yeni parti 2005 yılında doğu merkezli Demokratik Sosyalizm Partisi (Partei des Demokratischen Sozialismus, PDS) ile ortak kampanya yürüttü.[35] SPD hükümetindeki bölünmeye ve memnuniyetsizliğe rağmen, Schröder hâlâ yaygın popülaritesini

---

[34] Heinrich Potthoff ve Susanne Miller, *The Social Democratic Party of Germany 1848–2005* (Bonn: Dietz, 2006), 231.

[35] Lafontaine'in kurucularından olduğu İş ve Sosyal Adalet – Seçim Alternatifi (Arbeit und Soziale Gerechtigkeit – Die Wahlalternative, WASG) ile SPD, 2007 yılında Sol Parti (Die Linke) ismi altında birleşmiştir.

koruyordu ve sosyal demokratlar ulusal oyların %34'ünü aldı. CDU-CSU'dan sadece dört sandalye geriye düştü, ancak Lafontaine'in yeni partisi ve PDS'nin başarısı nedeniyle ikisi de tercih ettiği koalisyon ortağıyla çoğunluk hükümeti kuramadı. Müzakerelerin ardından sosyal demokratlar, küçük ortak olarak CDU-CSU ile büyük bir koalisyona girdi ve Schröder şansölyelikten ayrılmak durumunda kaldı. 2021 yılı seçimlerinde Olaf Scholz liderliğinde toplam oyların %25,7'sini alarak az farkla öne çıkan SPD, 2005'ten bu yana en iyi sonucunu kaydetti ve 2002'den bu yana ilk kez en büyük parti oldu.

Bu bölümde incelenen Almanya Sosyal Demokrat Partisi, Almanya'nın en eski ve geniş katılımlı partisi olarak reformist sosyalizm ile refah kapitalizmi arasında gidip gelen siyasi bir yolculuğa sahiptir. Williamson'un[36] belirttiği gibi ana akım siyaset, mali disiplin, serbest ticaret, doğrudan yabancı yatırım, özelleştirme ve deregülasyon gibi liberal unsurlara yönelik evrensel bir destek sunduğunu ilan etmiştir, sosyal demokrat parti ise bu konuda bir istisna değildir. Parti refah devletine olan bağlılığını ilan etmekte, ekonomik büyümenin istihdama elverişli bir yatırım ortamı gerektirdiğini kabul etmektedir. Aslında sosyalistler ile liberallerin kesişim noktası tam da neoliberalist fikrin arzuladığı özel mülkiyetin korunması ve kapitalizmin yayılabilmesi adına güçlü bir devletin varlığının arzulanmasıdır.

Sonuç

Aydınlanma düşüncesinden beslenen eşitlik ve özgürlük arasındaki gerilimli ilişki son iki yüzyılın en çetrefilli konusu olmuştur. Liberalizmin bireysel hak ve özgürlükleri ile sosyalizmin eşitlikçi toplum hedefi kapitalist üretim ve demokratik rejim koşulları altında Batı Avrupa'da sosyal demokrasi düşüncesinde bir uzlaşma bulmaya çalışmıştır. 1940'lardan sonra refah devleti söylemiyle 1970'lere kadar altın çağını yaşayan sosyal demokrasi giderek merkez siyasete yerleşmiştir.

Sosyal demokrat partilerin siyasi gündemde yarattığı baskı ile kapitalist toplumda gerçekleştirilen reformların ve sosyal devlet politikalarının orta ve alt sınıfların çıkarlarını savunmada oynadığı rol küçümsenemez. Sosyal demokrasi düşüncesi bütün sert eleştirilere rağmen yirminci yüzyılda etkili bir alternatif olmayı başarmış fakat bu başarısını yeni yüzyıla taşıyamamıştır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde reel sosyalizmin çökmesinin ardından oluşan ideolojik boşluğun doldurulamaması, yaşam tarzı tercihlerinin sınıf siyasetinin önüne geçmesi, küresel kapitalizmin ihtiyaç duyduğu neoliberal politi-

[36] John Williamson, "Did the Washington Consensus Fail?" (Peterson Institute for International Economics (PIIE), 06 Kasım 2002), https://www.piie.com/commentary/speeches-papers/did-washington-consensus-fail.

kalara karşı güçlü bir direnç gösterememesi ve yeni dünya için yeni bir ideal üretememesi kapitalizmin gereksinimlerine giderek daha fazla uyum sağlayan sosyal demokrasiyi bir alternatif olmaktan uzaklaştırmıştır. Yeni bir içerik kazandırma çabası olarak Üçüncü Yol stratejisi ile giderek merkez sağ siyasete yakınlaşmış ve ekonomik krizler karşısında yeni bir vizyon geliştirememiştir.

Liberal demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak sosyal demokrat partiler parlamentolarda çalışanların haklarını, sosyal devlet uygulamalarını gözeten ve kimlik odaklı toplumsal hareketleri de kucaklayarak görece daha eşitlikçi bir toplumun koşullarını destekleyen konumlarına devam etmektedir. Tüm tartışmalara, eksikliklerine ve sınırlılıklarına rağmen kapitalist sistemin içindeki önemli alternatiflerden birini oluşturmaktadır. Bu partilerin güçlü olmadığı yerlerde dezavantajlı veya sistem tarafından dışlandığını hisseden kesimler aşırı sağ başta olmak üzere popülist stratejinin yakalamak istediği seçmenlere dönüşmektedir. Sosyal demokrasi üzerine tartışmalarla birlikte partilerin de yeni bir vizyon arayışı devam etmektedir.

Kaynakça

Adams, Ian. *Political Ideology Today, Politics Today*. 2. bs. Manchester, Endland: Manchester University Press, 2001.

Bastow, Steve, James Martin, ve Dick Pels. "Third Ways in Political Ideology". *Journal of Political Ideologies* 7, sy 3 (2002): 269-80.

Berlau, A. Joseph. *The German Social Democratic Party 1914-1921*. New York: Columbia University Press, 1949.

Breuilly, John. "The Beginnings of German Social Democracy 1835-1875". İçinde *Bernstein to Brandt A Short History of German Social Democracy*, editör Roger Fletcher. Great Britain: Edward Arnold, 1987.

Cem, İsmail. *Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm, Nedir, Ne Değildir?* İstanbul: Can, 1998.

Encyclopaedia Britannica. "Fabian Society", 11 Kasım 2022. https://www.britannica.com/topic/Fabian-Society.

Gümüş, İskender. "Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci". *Journal of Political Administrative and Local Studies* 1, sy 1 (2018): 33-66.

Hunt, Richard N. *German Social Democracy 1918–1933*. US: Yale University Press, 1964.

Lidtke, Vernon L. *The Outlawed Party Social Democracy in Germany 1878-1890*. Princeton: Princeton University Press, 1966.

Miliband, Ralph, ve Marcel Liebman. "Beyond Social Democracy". *Socialist Register* 22 (1985).

Potthoff, Heinrich, ve Susanne Miller. *The Social Democratic Party of Germany 1848–2005*. Bonn: Dietz, 2006.

Przeworski, Adam. *Capitalism and Social Democracy*. Cambridge University Press, 1986.

Romano, Flavio. *Clinton and Blair: The Political Economy of the Third Way*. London: Routledge, 2007.

Saraçoğlu, Cenk. "Sosyal Demokrasi". İçinde *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*, editör Gökhan Atılgan ve E. Attila Aytekin, 363-78. İstanbul: Yordam Kitap, 2014.

Schorske, Carl E. *German Social Democracy 1905-1917 The Development of the Great Schism*. Cambridge: Harvard University Press, 1955.

Steenson, Gary P. *Not One Man! Not One Penny! German Social Democracy 1863-1914*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1981.

Steger, Manfred B. *The Quest for Evolutionary Socialism Eduard Bernstein and Social Democracy*. Cambridge, Newyork: Cambridge University Press, 1997.

Tegel, Susan. "The SPD in Imperial Germany, 1871-1914". İçinde *Bernstein to Brandt A Short History of German Social Democracy*, editör Roger Fletcher. Great Britain: Edward Arnold, 1987.

Williamson, John. "Did the Washington Consensus Fail?" Peterson Institute for International Economics (PIIE), 06 Kasım 2002. https://www.piie.com/commentary/speeches-papers/did-washington-consensus-fail.

Yıldırım, Yavuz. "Sosyal Demokrasinin Yükselişi ve Düşüşü: Neoliberal Dönemde Sosyal Demokrasi Mümkün Mü?" *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 9, sy 1 (2021): 175-98.